

Myslivost a Liechtensteinové

České země nebyly jen rájem pro lovce a dějištěm velkolepých parforsních honů, ale mají dlouhou tradici v rozvoji myslivosti i lesnictví. Příkladem je knížecí rod Liechtensteinů. Nezanechal nám jen zámky a romantické stavby, parky a obory v okolí Lednic a Valtic, ale také lesnické a myslivecké památky na střední a severní Moravě nebo Černokostecku ve středních Čechách.

ING. PAVEL JUŘÍK

Liechtensteinové se jako jeden z nejbohatších, moravských, českých a rakouských šlechtických rodů zapsal nejen do dějin politiky, vojenství nebo umění, ale také do historie myslivosti a lesnictví v našich zemích. Vždyť v roce 1918 nás vlastnili okolo 170.000 hektarů lesů a polí a byli po Schwarzenbercích druhým nejbohatším knížecím rodem v habsburské monarchii.

Myslivost a lov byla jedním z oblíbených témat odborné literatury, jak dokazují také dochované rytiny zvěře (Johann Elias Ridinger)

První zprávy o jejich myslivosti pocházejí z poloviny 17. století. Tehdejší vládnoucí kníže **Karel Eusebius** (1611 - 1684) byl jedním z předních chovatelů koní a psů své doby. U psů se věnoval zejména chodu foxhoundů pocházejících z Anglie (vznikli patrně křížením chrtů a teriérů). Na svém lednickém panství pořádal pověstné parforsní hony, které ve své době patřily mezi hlavní společenské a sportovní události kam přijížděla „*smetánka*“ z Vídně, i sám císař. Zde se dojednávaly mnohé důležité politické dohody, majetkové převody nebo budoucí sňatky.

Zálibu v lovu a v koních připomíná řada obrazů, které pro Liechtensteiny namaloval i proslulý malíř loveckých scén anglického původu George Hamilton (1672 - 1737). Před tím namaloval téměř stovku obrazů pro Schwarzenbergy a později i pro císaře Karla VI., jako jeho dvorní malíř.

Kníže Karel Eusebius v polovině 17. století zavedl na svých panstvích parforsní hony, se kterými se seznámil ve Francii. Při tomto druhu honu štve smečka psů jeden předem vybraný kus zvěře. K dorozumívání lovců a myslivců se používaly signály předávané lesními rohy. Ty také vytrubovaly fanfáry na konci lovu, při příjezdu nebo odjezdu panstva apod. V Bořím lese mezi Valticemi, Lednicí a Břeclaví byla postavena tzv. Oborová zeď, která ohradila lovecký revír o rozloze 270 hektarů. Zeď byla 3 metry vysoká a 5 kilometrů dlouhá a patřil k ní domek hlídače.

Jednou z památek na tuto dobu je klenot středoevropské barokní architektury – tzv. Velké stáje a jízdárna v Lednici, světoznámé dílo rakouského architekta Johanna Bernarda Fischera z Erlachu. Ten tento tzv. „*palác pro koně*“ postavil pro knížete Jana Adama I. z Liechtensteinu. Mimořádnou zálibu v parforsních honech měl také jeho bratranec Antonín Florián. Podle dochovaných dokumentů je pořádal nejraději v okolí Moravského Krumlova a pro jejich organizaci dokonce sepsal instrukci.

K největšímu rozvoji parforsních honů došlo až za knížete **Aloise I.** (1781–1805) – zakladatele Lednicko-valtického areálu a **Jana I.** (1760 - 1836), proslulého diplomata a vojevůdce napoleonských válek. Důkazem jsou nejen obrazy s výjevem z lovu na Lednicku a Valticku, ale také četné stavby, které sloužily pro zajištění pohodlí lovecké společnosti (letohrádek Randevouz, kaple sv. Huberta, Lovecký zámeček, zámeček Pohansko aj.). Mezi méně známé památky nedaleko valtického zámku patří tzv. Venerie, postavené podle návrhu Josefa Hardtmutha. Sloužila k ubytování psů a psovodů a za knížete Aloise I. zde bylo chováno až 87 psů různých ras, pro které zde byly výběhy, kuchyně, byt správce apod. Pracoval zde kuchař, ošetřovatelé a dva myslivci na koních, kteří cvičili psy.

Se silícím zájmem o ochranu zvěře zrušil kníže **Jan II.** zvaný Dobrotivý (1840 - 1929) roku 1877 proslulé hony ve zdejších revírech. Poté se zde konaly již menší hony a počet chovaných psů se výrazně snížil. Kníže Jan II. se současně zasloužil o otevření lesnické školy na zámku Úsov roku 1852 (v roce 1867 byla přesunuta na nedaleký hrad Sovinec). Od roku 1898 se Úsov stal sídlem muzea lesnictví a myslivosti, které bylo ve své době ojedinělé v Evropě. Zde Liechtensteinové soustředili bohaté lovecké sbírky ze svých panství a z loveckých cest v Evropě, Indii a Africe, které si můžeme prohlédnout dodnes.

Černokostelecké panství - myslivost a lesnictví

Rozsáhlé černokostelecké lesy na východ od Prahy poskytovaly vrchnosti bohaté možnosti lovu. Proto byl zdejší renesanční zámek a lovecký revír oblíben vrchností, i králem Ferdinandem I. První zpráva o zdejší oboře pochází z roku 1713. Z počátku v ní byli chováni daňci, později jeleni a také tzv. uherské ovce. Dobové výkazy ulovené zvěře z konce 18. století dokládají bohatost zdejších lesů. Jelení zvěře zde bylo 16 kusů na 1000 hektarů, stav srnčí zvěře se lišil podle revíru a pohyboval se mezi 60 - 100 kusy na 1000 hektarů.

Začátkem 18. století se díky rozvíjícímu se průmyslu (sklárný, hutě, doly, stavební činnost apod.) začala zvyšovat spotřeba dřeva a došlo k jeho dlouhodobému nedostatku. Více dřeva se kácelo, než ho stačilo narůst. Proto císařovna Marie Terezie v roce 1773 nařídila nejvyššímu lesmistrovi Leopoldu hraběti Kinskému připravit návrh lesního řádu. V roce 1754 byl beze změn schválen dokument vypracovaný chlumeckým lesmistrem Františkem Rangem - a Marie Terezie pak vydala první zemské lesní řády pro Čechy a Moravu (pro Slezsko v roce 1756), které zakazovaly pustošení lesů. Patent pro Čechy byl vydán 5. května 1754 pod názvem "*Císařský královský patent lesů a dříví pro království České*".

**Černokostelecký zámek stojící uprostřed bohatých lesů je perlou renesance v českých zemích.
Zdejší lichtenštejnští lesníci se zasloužili o rozvoj lesnictví a myslivosti v celé monarchii.**

Byly v něm stanoveny pokuty za neplnění povinností a dohled nad plněním zákona byl svěřen krajským úřadům. Zákony podporovaly umělou obnovu, ochranu a rovnoměrnou těžbu lesů. Do té doby se obnova lesa ponechávala na přírodě. Nyní musely být vykácené plochy znovu zalesněny, hospodaření v lese mělo probíhat podle odborných zásad a prostřednictvím vyškoleného personálu. V této době začalo používání desetiletých lesních hospodářských plánů, což byl významný pokrok. O těžbě a pěstování lesa musely být vedeny přesné záznamy.

Průkopníci lesnictví v celé monarchii

František Rang (1705 – 1785) se narodil v obci Macno v Dolním Rakousku, kde si ho hrabě Kinský . Macno patřilo k panství hraběte Kinského, který si Ranga již jako mládence všil již jako mládence. Vzal ho proto do služby na svém panství Chlumeck nad Cidlinou ve středních Čechách. Hrabě Leopold Kinský dal mladého Františka Ranga vyučit lesnictví a myslivosti, když se zavázal, že zůstane v jeho službách. V roce 1731 ho pak vyslal do Stuttgartu, aby se tam zdokonalil v lesnictví a o čtyři roky později se stal lesmistrem na chlumeckém panství. Podle rozhodnutí císařovny roku 1773 byla Františku Rangovi udělena zlatá medaile a dodnes je považován za zakladatele lesnického zákonodárství v podunajské monarchii.

Kromě lesního zákona za roku 1754 se o čtyři roky později zasloužil o vydání nových podrobnějších instrukcí a příručky a doporučení vydával i v dalších letech. V roce 1773 císařovna Marie Terezie schválila druhé vydání Rangovy publikace Rozšířená nová instrukce pro lesaznalé myslivce.

Zámek Úsov vyniká bohatými sbírkami z oborů lesnictví a myslivosti. V pol. 19. století zde kníže Jan II. zvaný „Dobrý“ vybudoval první lesnickou školu v monarchii, později zde vybudoval lesnické muzeum, jehož expozice je zde přístupná dodnes, včetně např. cenných modelů lesnických a mysliveckých staveb apod.

Na lichtenštejnských panstvích v Království českém (s výjimkou Lanškrouna) se ve druhé polovině 18. století stal lesmistrem **Václav Eliáš Lenhart** (1744 – 1806), který se narodil se jako syn myslivce, který sloužil u Liechtensteinů, Josefa Lenharta v Bošovicích u Slavkova. V letech 1762 – 1764 pracoval jako myslivecký mládenec v Dyjákovicích na lichtenštejnském panství Moravský Krumlov. Od roku 1764 byl osobním myslivcem knížete Emanuela Josefa z Liechtensteinu a po jeho smrti vykonával stejnou

funkci i u jeho syna Františka Josefa. V roce 1775 byl vyslán do Čech na panství Rumburk, kde se na dalších 12 let stal nadlesním ve Studánce.

Protože věděl, že řada lesníků nemá potřebné zkušenosti vydal v roce 1793 knihu „*Zkušené naučení k velmi potřebnému již za našich časů osetí lesův, ku kterémuž ještě jiná velmi užitečná naučení o povinnostech myslivce lesův dle zkušenosti dokonale hledícího přidána jsou*“... Na základě jeho příkazu z roku 1802 byly všechny lichtenštejnské lesy zaměřeny a zmapovány a byly pro sestaveny hospodářské plány.

V roce 1788 byl při reorganizaci lesní služby V. E. Lenhart jmenován přednostou lesního úřadu a inspekčním úředníkem se sídlem v Černém Kostelci a v roce 1790 byl jmenován lesmistrem. Zodpovídal za lesy na panstvích Černý Kostelec, Rataje n. Sázavou, Radim, Kounice, Škvorec, Uhříněves, Roztoky a Rumburk.

Také on měl možnost setkat se zanedbanými lesy v českých zemích, s holinami a ředinami, i se špatnou odbornou úrovní lesníků. Mállokterý z nich uměl dobře německy, aby se mohl seznámit s novými poznatky vznikající lesnické vědy a také byli špatně placeni. Na pomoc jim v roce 1793 vydal vlastním nákladem příručku „*Zkušené naučení k velmi potřebnému již za našich časů osetí lesův, ku kterémuž ještě jiná velmi užitečná naučení o povinnostech myslivce lesův dle zkušenosti dokonale hledícího přidána jsou*“. V 72 otázkách a odpovědích dává stručné a výstižné instrukce jak zakládat, pěstovat a těžit les, aby byla zachována trvalá produkce stavebního a otopového dřeva.

Od roku 1849 byl lesmistrem černokosteleckého panství **Josef Gross**, za kterého zdejší lesy doznaly velkého rozmachu. Byl vynikajícím školkařem a jeho sazenice získaly řadu ocenění na výstavách v Praze a ve Vídni. Do Černého Kostelce byly dokonce organizovány odborné exkurze. – Tato tradice pokračuje dodnes a navázala na ni Česká zemědělská univerzita v Praze a její Školní lesní podnik.

Pramen: Pavel Juřík, Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů, Libri 2009

Foto: Archiv autora